

ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКОВОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

PRINCIPLES OF THE ANTI-CRISIS MANAGEMENT SYSTEM IN STATE ADMINISTRATION IN THE FIELD OF SECURE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Метою дослідження є характеристика ключових засад антикризової системи державного управління у сфері безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва. Об'єктом дослідження виступає сільськогосподарське виробництво й система державного управління. Стаття розглядає формування антикризової системи державного управління в контексті безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, виходячи з потреби адаптації аграрного сектора до сучасних викликів глобалізації, економічних коливань та екологічних загроз. Значущість антикризового управління обумовлена не лише забезпеченням стабільності внутрішнього ринку і продовольчої безпеки, але й необхідністю підвищення ефективності ресурсовикористання та впровадження інноваційних агротехнологій, що сприяють екологічній стійкості галузі. Стаття наголошує на соціальному аспекті антикризової системи, який включає забезпечення зайнятості та створення умов для стабільного розвитку сільських територій, що веде до зменшення міграції до міст та підвищення якості життя населення. Окреслюються ключові завдання системи, такі як прогнозування ризиків, розробка заходів соціального захисту, створення стратегічних запасів, що сприяють надійному продовольчому забезпеченню, та інвестування у розвиток інфраструктури для забезпечення стійкості до внутрішніх і зовнішніх шоків. Висвітлюється вплив цих дій на стабілізацію ринкових цін та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору на міжнародній арені. Результати дослідження показують, що антикризова система державного управління може стати ключовим фактором у забезпеченні економічної безпеки та стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва, а також важливим інструментом у відповіді на глобальні виклики сучасності. Додатково, стаття розкриває важливість внутрішньої координації між різними рівнями державного управління і секторальними агенціями, що дозволяє ефективно впроваджувати антикризові заходи на місцях. Акцентується на потребі інтеграції вертикальних і горизонтальних зв'язків у формуванні антикризової політики, яка має забезпечувати не тільки швидку реакцію на кризові явища, але й передбачувану підтримку сільськогосподарського виробництва у довгостроковій перспективі.

більність, міжнародні практики, екологічні виклики.

The purpose of the study is to characterize the key principles of the anti-crisis management system in state administration in the field of secure development of agricultural production. The objects of the study are agricultural production and the system of state administration. The article discusses the formation of an anti-crisis management system in state administration in the context of the secure development of agricultural production in Ukraine, based on the need to adapt the agricultural sector to modern challenges of globalization, economic fluctuations, and environmental threats. The importance of anti-crisis management is determined not only by ensuring the stability of the domestic market and food security but also by the necessity to increase the efficiency of resource use and the introduction of innovative agricultural technologies that promote the ecological sustainability of the sector. The article emphasizes the social aspect of the anti-crisis management system, which includes ensuring employment and creating conditions for stable development of rural areas, leading to reduced migration to cities and improved quality of life for the population. Key tasks of the system are outlined, such as risk forecasting, development of social protection measures, creation of strategic reserves that facilitate reliable food supply, and investment in infrastructure development to ensure resilience to internal and external shocks. The impact of these actions on stabilizing market prices and enhancing the competitiveness of the agricultural sector on the international stage is highlighted. The research results show that the anti-crisis management system in state administration can become a key factor in ensuring economic security and stable development of agricultural production, as well as an important tool in responding to global challenges of modernity. Additionally, the article reveals the importance of internal coordination among different levels of state administration and sectoral agencies, which allows for the effective implementation of anti-crisis measures locally. The need for integration of vertical and horizontal connections in forming anti-crisis management policy is emphasized, which should provide not only a quick response to crisis phenomena but also predictable support for agricultural production in the long term.

Key words: anti-crisis management system, state administration, agricultural production, secure development, economic stability, food security, innovations in the agricultural sector, social stability, international practices, ecological challenges.

УДК 351
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.40>

Проць Р.Р.
директор
Тернопільське відділення
ТОВ «Сервіс-Агрозахід»,
ORCID ID: 0009-0003-0613-3795

Ключові слова: антикризова система, державне управління, сільськогосподарське виробництво, безпековий розвиток, економічна стабільність, продовольча безпека, інновації в аграрному секторі, соціальна ста-

Постановка проблеми. Формування антикризової системи державного управління у сфері безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва є актуальним через

зростаючу нестабільність глобальних ринків. Світові кризи, такі як економічні коливання, кліматичні зміни та політичні конфлікти, можуть значно впливати на виробництво та ціни на

аграрні продукти. Стійка антикризова система управління може мінімізувати ризики, пов'язані з цими факторами, та забезпечити більш передбачуване та стабільне середовище для аграріїв та інвесторів. Другою причиною актуальності антикризової системи є забезпечення продовольчої безпеки країни. В умовах кризи, можливість країни самостійно забезпечувати основні продовольчі потреби свого населення стає критично важливою. Система антикризового управління може допомогти у підтримці вітчизняного виробництва, контролі за розподілом ресурсів та збереженні стабільності постачання продовольства. Третім аспектом є збільшення ефективності використання ресурсів і впровадження інновацій. Антикризова система може сприяти впровадженню сучасних агротехнологій, екологічних практик, які зменшують вплив сільського господарства на довкілля, а також підвищують загальну продуктивність галузі. Це, у свою чергу, підсилює конкурентоздатність національного аграрного сектору на міжнародній арені.

Таким чином, створення антикризової системи сприяє соціальній стабільності та збереженню зайнятості у сільських регіонах. Забезпечення робочих місць, підтримка доходів селян та створення умов для безпекового розвитку сільської інфраструктури є ключовими для зменшення міграції до міст та покращення якості життя у сільській місцевості. Це важливий аспект у зміцненні економічного та соціального потенціалу країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти дослідження антикризового державного управління розкривалися в роботах таких вчених як І. Ансофф, К. Головач, В. Гавриленко, Н. Давиденко, О. Євтух, І. Єпіфанова, В. Захаров, О. Копилюк, М. Криштанович, С. Кован, Л. Ліготенко, А. Литвин, Є. Ляшенко, Ю. Прохорова, А. Панченко, О. Рудик, Д. Савчук, О. Силкін, О. Терещенко, В. Чернишова, І. Шварц, О. Школьник, А. Штангрет та ін. До прикладу, В статті Базилевича В.М. розглядаються загрози економічній безпеці в аграрному секторі, де автор виокремлює ключові аспекти таких загроз і пропонує шляхи їх усунення. Детальний аналіз допомагає зрозуміти сутність кризових явищ в АПК та формує основу для розробки антикризових заходів [1]. Дослідження Буркальцевої Д.Д. зосереджується на державних механізмах управління макроекономічною безпекою, що є актуальним для розуміння впливу державної політики на стабільність аграрного сектору в умовах кризи. Розгляд механізмів підтримки держави дозволяє визначити ефективні методи

антикризового управління [2]. Колективна монографія під редакцією Геєця В.М. включає моделювання економічної безпеки на різних рівнях, що є важливим для створення комплексної антикризової системи управління. Моделювання допомагає ідентифікувати потенційні ризики та оптимізувати управлінські процеси в аграрному секторі [3]. Аналітичний збірник під редакцією Саблука П.Т. описує стан та перспективи розвитку АПК в Україні, що дозволяє оцінити поточні тенденції та виклики, з якими стикається галузь. Інформація з цього збірника є критичною для планування довгострокових стратегій розвитку та антикризових заходів [4].

Стаття Буги Н.Ю. надає детальний огляд сучасних проблем аграрного сектору, включаючи економічні та соціальні аспекти, що вимагають уваги в рамках антикризової системи управління [5]. Багорка М.О. та Білоткач І.А. аналізують особливості оцінки маркетингового потенціалу аграрних підприємств, що є важливим для розуміння як підвищити ефективність аграрного виробництва в умовах кризи [6]. Підручник Андрійчука В.Г. з економіки аграрних підприємств пропонує фундаментальний аналіз управління підприємствами в аграрній сфері, що допомагає зрозуміти базові принципи формування антикризових стратегій [7]. Баженова О.В. у своїй статті використовує системний підхід для аналізу економічної безпеки держави, що може бути застосовано для покращення управлінських стратегій в сільському господарстві [8]. Барановський І.М. досліджує зарубіжний досвід кредитування аграрних товаровиробників, що надає українському АПК потенційні напрямки для розвитку фінансової підтримки та управління кризами [9]. Огляд Алейнікової О.В. зосереджений на зарубіжному досвіді державного регулювання розвитку АПК, що дозволяє вивчити та адаптувати кращі практики для українських умов, сприяючи покращенню антикризової системи управління [10].

Однак ряд теорії і концепцій що стосується засад антикризової системи державного управління у сфері безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва, досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Метою дослідження є характеристика ключових засад антикризової системи державного управління у сфері безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва. Об'єктом дослідження виступає сільськогосподарське виробництво й система державного управління.

Виклад основного матеріалу.

Антикризова система державного управління є комплексом заходів, політик та інструментів, які застосовуються державою для запобігання, мінімізації або подолання наслідків кризових ситуацій у різних секторах економіки. Вона включає в себе стратегічне планування, регуляторні механізми, фінансову підтримку, а також впровадження інноваційних технологій для забезпечення стабільності та стійкості економічної системи. Завданням такої системи є забезпечення економічної безпеки, здатності швидко реагувати на зміни та відновлення нормального функціонування господарства після кризових епізодів. В основі антикризової системи лежить аналіз потенційних ризиків та вразливостей, визначення критичних секторів економіки, розробка механізмів превентивних дій та адаптації до можливих змін. Це також включає постійний моніторинг ринкових індикаторів, розробку нормативно-правової бази для регулювання кризових ситуацій, інтеграцію з міжнародними стандартами і практиками, а також координацію між різними рівнями управління (табл. 1).

Сільськогосподарське виробництво – це галузь економіки, що займається вирощуванням сільськогосподарських культур і розведенням тварин, що забезпечує населення харчовими продуктами та сировиною для агропромислового комплексу. Це ключовий сектор для забезпечення продовольчої безпеки країни, створення робочих місць та збереження соціальної стабільності в регіонах. Особливо важливою є сталість цього сектора, оскільки він безпосередньо залежить від при-

родних умов і є вразливим до екологічних змін та економічних коливань (табл. 2).

Антикризова система державного управління сільськогосподарського виробництва – це сукупність політичних, економічних та адміністративних заходів, спрямованих на підтримку стабільності, зростання та адаптивності аграрного сектору до зовнішніх і внутрішніх викликів. Система включає розробку стратегій забезпечення продовольчої безпеки, захист від ринкових коливань, надзвичайних екологічних та економічних ситуацій, впровадження інноваційних агротехнологій, а також регулювання використання природних ресурсів для зниження вразливості галузі. Завдяки цьому, держава забезпечує не тільки стійкість аграрного сектору, але й його здатність ефективно реагувати на кризові явища, зменшуючи потенційні ризики для економіки країни.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що формування антикризової системи державного управління у сфері безпекового розвитку сільськогосподарського виробництва визначається потребою забезпечення стабільності та передбачуваності в аграрному секторі. Стійкість до глобальних економічних коливань та кліматичних змін дозволяє не тільки захистити внутрішній ринок, а й забезпечити продовольчу безпеку, що є критично важливим у випадку міжнародних криз.

Аналіз міжнародних практик є важливим для розробки ефективних антикризових стратегій. Через глобалізацію аграрних ринків, досвід інших країн може надати цінні уроки з оптимізації використання ресурсів, інтеграції інновацій та покращення управлінських практик. Такий підхід дозволяє адаптувати

Таблиця 1

Ключові завдання антикризової системи державного управління

№	Завдання	Характеристика
1	Прогнозування та попередження криз	розробка і використання методів аналізу ризиків, що дозволяють прогнозувати потенційні кризові ситуації, з метою їх своєчасного попередження та мінімізації можливих збитків
2	Розробка регуляторних механізмів	створення нормативно-правових актів та політик, які регулюють діяльність економічних суб'єктів в кризових умовах, забезпечуючи правову підтримку та стабільність господарювання
3	Запровадження фінансових інструментів	використання бюджетних асигнувань, субсидій, кредитів та інших фінансових інструментів для підтримки секторів економіки, найбільш уразливих до кризових явищ
4	Створення запасів стратегічних ресурсів	формування запасів необхідних матеріалів та продуктів, що можуть бути використані в умовах надзвичайних ситуацій для забезпечення безперервності соціально важливих функцій та продовольчої безпеки
5	Підтримка та розвиток інфраструктури	інвестування у розвиток інфраструктури та її модернізація з метою підвищення стійкості до зовнішніх і внутрішніх шоків, включаючи технологічне оновлення та вдосконалення логістичних ланцюгів
6	Підтримка населення та соціальний захист	впровадження заходів соціального захисту для підтримки громадян, особливо уразливих категорій, щоб зменшити соціальну напругу та забезпечити громадський порядок під час криз

Вплив антикризової системи державного управління на безпековий розвиток сільськогосподарського виробництва

№	Вплив	Характеристика
1	Забезпечення продовольчої безпеки	система допомагає в забезпеченні сталого доступу до продовольчих ресурсів, запобігаючи потенційним дефіцитам, що можуть виникати через природні катастрофи, економічні санкції, або інші зовнішні впливи
2	Стабілізація ринкових цін	регулюючи і підтримуючи ринкові механізми, антикризові заходи допомагають згладжувати коливання цін на сільськогосподарську продукцію, що є критичним для доходів аграріїв та стабільності всієї галузі
3	Підтримка інновацій та технологічного розвитку	інвестиції у новітні агротехнології та підтримка інноваційних проектів в аграрному секторі дозволяють підвищити його ефективність та знизити вразливість до зовнішніх впливів
4	Запобігання екологічним ризикам	впровадження заходів з екологічної безпеки та сталих практик у сільському господарстві сприяє зменшенню впливу аграрної діяльності на довкілля, забезпечуючи при цьому його стійкість та адаптивність до кліматичних змін
5	Забезпечення соціальної стабільності	антикризові програми, які підтримують зайнятість та доходи в аграрному секторі, важливі для запобігання міграції сільського населення та збереження соціального миру в регіонах
6	Міжнародне співробітництво та експортні можливості	заходи, які спрямовані на зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків і підтримку експорту аграрної продукції, зміцнюють позиції країни на міжнародних ринках та сприяють її економічній безпеці

найкращі світові практики до місцевих умов, сприяючи підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національного сільського господарства. Збереження соціальної стабільності та підтримка зайнятості в сільських регіонах через антикризові програми допомагає мінімізувати міграцію до міст та підвищувати якість життя в сільських громадах. Створення довгострокових перспектив для селян є фундаментальним для соціальної злагоди та економічного розвитку країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В.М. Економічна безпека в АПК та її загрози: сутність та форми прояву. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 8(2). С. 73–76.
2. Буркальцева Д.Д. Державні механізми управління макроекономічною безпекою України. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 11(113). С. 29–37.
3. Геєць В.М. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства : монографія / авт. кол. М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та інш. Х. : ВД «Інжек», 2006. 240 с.
4. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: інформ.-аналіт. зб. Вип. 6 / ред.: П.Т. Саблука та ін. Ін-т аграр. економіки. К., 2003. 763 с.
5. Буга Н.Ю. Стан та проблеми аграрного сектора економіки України в сучасних умовах. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2014. Вип. 1. С. 64–70.
6. Багорка М.О., Білоткач І.А. Особливості оцінки маркетингового потенціалу аграрних підприємств. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 4. С. 132–136
7. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. підручник. 2-ге вид., доп. і переробл. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.
8. Баженова О.В. Застосування системного підходу до аналізу економічної безпеки держави. Вісник Київського національного університету. Серія «Економіка». 2003. Вип. 66–67. С. 122–124.
9. Барановський І.М. Зарубіжний досвід кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Науковий вісник національного аграрного університету. 2008. № 119. С. 236–240.
10. Алейнікова О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання розвитку АПК. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 6. С. 131–136.